ΤΕΥΧΗ
21-22
2021-22

History of Education Studies

Θέματα Ιστορίας της Εκπαίδευσης

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (ΕΛ.Ε.Ι.Ε.)
Η Ελ.Ε.Ι.Ε. είναι μέλος της International Standing Conference for the HISTORY of EDUCATION (ISCHE)

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ:

Ιωάννης Κυριακαντωνάκης
Μερόπη Αναστασιάδου
Αναστασία Τσαπανίδου
Έφη Κάννερ
Μαριάνθη Φ. Παλάζη
Ιωάννης Παπαχρήστου

ΑΡΘΡΑ:

Δημήτρης Κ. Μαυροσκούφης
Βασίλειος Τσιότρας
Βασίλης Α. Φούκας
Αντώνης Λ. Σμυρναίος
Γεώργιος Φελέκης
Αθηνά Καγιαδάκη
Αθανάσιος Τσούμας
Σοφία Κανταράκη
Στέφανος Πουγαρίδης
Κλεάνθης Γ. Πολατίδης
Ιγνάτιος Καράμηνας
Θεόφιλος Διαμάντης
Σοφία Ηλιάδου-Τάχου
Ειρήνη Κουρεμένου

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

GUTENBERG

ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (ΕΛ.Ε.Ι.Ε.)

ΤΕΥΧΗ 21-22 || 2021-22 • ISSN 1109-5806

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ της ΕΛΕΙΕ

Καθ. Παναγιώτης ΚΙΜΟΥΡΤΖΗΣ (Πρόεδρος), Καθ. Σοφία ΗΛΙΑΔΟΥ-ΤΑΧΟΥ (Αντιπρόεδρος), Επίκ. Καθ. Γιάννης ΜΠΕΤΣΑΣ (Γραμματέας), Δρ. Τριαντάφυλλος ΔΟΥΚΑΣ (Ταμίας), Γιώργος ΤΖΑΡΤΖΑΣ (μέλος), Καθ. Αθ. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ (αναπληρωματικό μέλος), Αν. Καθ. Βασίλης ΦΟΥΚΑΣ (αναπληρωματικό μέλος)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ανδρέας ΑΝΔΡΕΟΥ (Καθ. - Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας), Δαυίδ ΑΝΤΩΝΙΟΥ (Επίτιμος Διδάκτορας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων), Vitaly BEZROGOV (Prof. - Russian Academy of Education- Moscow), Antonella CAGNOLATI (Prof. - Università degli Studi di Foggia), Tien-Hui CHIANG (Prof. - National University of Tainan, Taiwan), José Luis Hernández HUERTA (Prof. - Universidad de Valladolid), Σοφία ΗΛΙΑΔΟΥ-ΤΑΧΟΥ (Καθ. - Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας), Δέσποινα ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗ (Καθ. - Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου), Θανάσης ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ (Καθ. - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης), Παναγιώτης ΚΙΜΟΥΡΤΖΗΣ (Καθ.- Πανεπιστήμιο Αιγαίου), Γιώργος ΚΟΚΚΙΝΟΣ (Καθ. - Πανεπιστήμιο Αιγαίου), Τάσος ΚΟΝΤΑΚΟΣ (Καθ. - Πανεπιστήμιο Αιγαίου), Παντελής ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ (Καθ. - Πανεπιστήμιο Πατρών), Gary McCULLOCH (Prof. - University College of London – Institute of Education), Δημήτρης ΜΑΥΡΟΚΟΥΦΗΣ (Καθ. - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), Juri MEDA (Prof. - Università di Macerata - Italia), Σήφης ΜΠΟΥΖΑΚΗΣ (Ομότιμος Καθ. - Πανεπιστήμιο Πατρών), Νίκος ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ (Καθ. - Πανεπιστήμιο Κρήτης), Tiziana PIRONI (Prof. - Università degli Studi di Bologna), Simonetta POLENGHI (Prof. - Università Cattolica del Sacro Cuore, Milano-Italia), Roberto SANI (Prof. - Università di Macerata - Italia), Γιώργος ΣΤΑΜΕΛΟΣ (Καθ. - Πανεπιστήμιο Πατρών), Maria STASSINOPOULOU (Prof. - Universität Wien), Δημήτρης ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ (Καθ. - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), Κωνσταντίνος ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ (Καθ. - Πανεπιστήμιο Θράκης), Αντώνης ΧΟΥΡΔΑΚΗΣ (Καθ. - Πανεπιστήμιο Κρήτης), C.C. WOLHUTER (Prof. - North-West University, South Africa), Qian ZHOU

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Παναγιώτης ΚΙΜΟΥΡΤΖΗΣ, Βασίλης ΦΟΥΚΑΣ, Κώστας ΑΓΩΓΙΑΤΗΣ, Ανδρέας ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ, Ιωάννης ΚΥΡΙΑΚΑΝΤΩΝΑΚΗΣ, Παυλίνα ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, Αντώνης ΣΜΥΡΝΑΙΟΣ

© Copyright 2022

ΕΚΔΟΣΕΙΣ GUTENBERG

Διδότου 37, 10680 Αθήνα, Τηλ. 210 3642003, Fax: 210 3642 030
www.dardanosnet.gr, e-mail: info@dardanosnet.gr

ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΤΕΥΧΗ 21-22
2021-2022
ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (ΕΛ.Ε.Ι.Ε.)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΣΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Διανόηση και εκπαιδευτικοί θεσμοί του ελληνισμού της Κωνσταντινούπολης και της Μικράς Ασίας

Επιμέλεια αφιερώματος:
Ιωάννης Κυριακαντωνάκης

Ιωάννης Κυριακαντωνάκης
Εισαγωγή 7

Ιωάννης Κυριακαντωνάκης
Πηγές της ιστορίας της ελληνικής εκπαίδευσης στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και οι συγγραφείς τους: Ματθαίος Παρανίκας, Μανουήλ Γεδεών, Γεώργιος Χασιώτης 11

Μερόπη Αναστασιάδου
Δημόσιος λόγος, ιατρικό λειτούργημα και παιδαγωγικές αντιλήψεις: Δύο Ρωμηοί γιατροί του εν Κωνσταντινουπόλει Ελληνικού Φιλολογικού Συλλόγου περί τα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα 53

Αναστασία Τσαπανίδου

Οι παιδαγωγικές υποθήκες του Χριστόφορου Σαμαρτσίδη στην Κωνσταντινούπολη του 19ου αιώνα 76

Έφη Κάννερ

Πτυχές της εκπαιδευτικής δραστηριότητας των Ελληνορθόδοξων κοινοτήτων κατά την ύστερη οθωμανική περίοδο: Η εκπαίδευση στο πλαίσιο του οθωμανικού εκσυγχρονιστικού εγχειρήματος 103

Μαριάνθη Φ. Παλάζη

Γυναικεία διδασκαλική κινητικότητα: Οι απόφοιτες των Αρχιγενείων Εκπαιδευτηρίων, 1857-1922 133

Ιωάννης Παπαχρήστου

Σχολεία και Εκπαίδευση στα Μαρμαρονήσια της Προποντίδας 164

ΑΡΘΡΑ

Δημήτρης Κ. Μαυροσκούφης

Ένας «επικίνδυνος» πολίτης: Η δράση του Δημήτρη Ν. Μαρωνίτη πριν από τη Δικτατορία του 1967 και η στόχευσή του από την Κ.Υ.Π. 183

Βασίλειος Τσιότρας – Βασίλης Α. Φούκας

«Όλοι οι άνθρωποι του δασκάλου»: Το κόμμα και το δίκτυο των σχέσεων του Θεόφιλου Κορυδαλλέα μέσα από τις επιστολές του (17ος αιώνας) 215

Αντώνης Λ. Σμυρναίος – Γεώργιος Φελέκης

Chr. Ludwig Korck και Μαρία Φιλαλήθους-Korck: Μια διομολογιακή συζυγία στην ελληνική εκπαίδευση του 19ου αιώνα 253

Αθηνά Καγιαδάκη

Οι άνδρες παιδαγωγοί για τον γυναικοκρατούμενο χώρο του Νηπιαγωγείου: Η συμβολή τους στη διαμόρφωση της νηπιαγωγικής θεωρίας στην Ελλάδα (1830-1929) . . . 285

Αθανάσιος Τσούμας

Κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις της Φυσικής Αγωγής: Οι σχολικοί αγώνες στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (1833-1997) 319

Σοφία Κανταράκη

Τύπος και λογοκρισία του επιστημονικού λόγου: Η περίπτωση του καθηγητή της πρώτης έδρας της Παιδαγωγικής Δημητρίου Ζαγγογιάννη (1901) 351

Στέφανος Πουγαρίδης

Η γλωσσική κατασκευή της εθνικής ταυτότητας των κατοίκων της Φλώρινας στον Μεσοπόλεμο: Η μελέτη του εκπαιδευτικού λόγου για την επέτειο της 25ης Μαρτίου 387

Κλεάνθης Γ. Πολατίδης

Κρατικές και ιδιωτικές πρωτοβουλίες για τη γλωσσική αφομοίωση των ξενόφωνων της Φλώρινας και της Καστοριάς (1922-1945) 416

Ιγνάτιος Καράμηνας

Ο νόμος 5045 του 1931 «Περί διδακτικών βιβλίων»: Μια ριζοσπαστική πρωτοβουλία για το σχολικό βιβλίο με εμπνευστή τον Μίλτο Κουντουρά 445

Θεόφιλος Διαμάντης

Τα παιδιά των πολιτικών φυλακών και των τόπων εξορίας (1945-1955) 465

Σοφία Ηλιάδου-Τάχου – Ειρήνη Κουρεμένου
Διαμάχες εθνικοφρόνων εκπαιδευτικών κατά τη μετεμφυλιακή περίοδο στη Φλώρινα. Το διακύβευμα της επιβράβευσης της «εθνικοφροσύνης» 478

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

Μιχάλης Κασσωτάκης
Ανδρέας Καζαμίας (2021), Ο Σωκράτης και η Ανθρωπιστική Παιδεία στη Νεωτερικότητα. Κρίση Παιδείας και Δημοκρατίας, Αθήνα: Ίων 501

Γιώργος Κόκκινος
Δημήτρης Κ. Μαυροσκούφης (2021), Τα «προοδευτικά ζιζάνια» του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης από τον Αντικομμουνισμό του Μεσοπολέμου στον Μακαρθμισμό του Εμφυλίου, Θεσσαλονίκη: University Studio Press . . . 508

Κωνσταντίνος Τσιούμης
Δημήτρης Κ. Μαυροσκούφης (2021), Τα «προοδευτικά ζιζάνια» του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης από τον Αντικομμουνισμό του Μεσοπολέμου στον Μακαρθμισμό του Εμφυλίου, Θεσσαλονίκη: University Studio Press . . . 517

Βασίλης Α. Φούκας
Δημήτρης Κ. Μαυροσκούφης (2021), Τα «προοδευτικά ζιζάνια» του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης από τον Αντικομμουνισμό του Μεσοπολέμου στον Μακαρθμισμό του Εμφυλίου, Θεσσαλονίκη: University Studio Press . . . 521

Γιάννης Μπέτσας
Δημήτρης Κ. Μαυροσκούφης (2021), Τα «προοδευτικά ζιζάνια» του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης από τον Αντικομμουνισμό του Μεσοπολέμου στον Μακαρθμισμό του Εμφυλίου, Θεσσαλονίκη: University Studio Press . . . 533

Ιωάννης Κυριακαντωνάκης

Ιστορία, πολιτική και φιλοσοφία στο έργο του Michael Oakeshott. Μια διανοητική προσωπογραφία από τον Παντελή Λέκκα [Μάικλ Όουξοτ (2019), *Διαλέξεις για την ιστορία της πολιτικής σκέψης*, μετάφραση-επίμετρο Παντελής Λέκκας, Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος] 539

Γιάννης Μπέτσας

Ιωάννης Ε. Πυργιωτάκης (2020), Εκπαιδευτικά Μελετήματα: Μεταξύ Εκπαίδευσης και Κοινωνίας, Αθήνα: Πεδίο 557

Κωνσταντίνα Μπάδα

Άγγελος Παληκίδης (2021), Τέχνη και ιστορική συνείδηση στην Ελλάδα του 19ου αιώνα. Εικόνα, ιστορία, εκπαίδευση, Αθήνα: Gutenberg 565

Τριαντάφυλλος Δούκας

Στάθης Κουτρουβίδης (2021), «Γενόμενος κάτοχος απεράντων καλλιεργησίμων εκτάσεων»: Η συγκρότηση της αστικής τάξης στην επαρχία Πατρών κατά τον 19ο αιώνα, Αθήνα: Εκδόσεις Σμίλη 569

Αντώνης Λ. Σμυρναίος

Επι-πτυχώσεις και απο-πτυχώσεις στην ιστορική έρευνα και διδασκαλία. Κείμενο συζήτησης στη βιβλιοκριτική: Κυριακή Φαρδή, «Για το βιβλίο: Αντώνης Λ. Σμυρναίος (2020), Η ιστορία ως επιπτύχωση: Από μία Ιστοριογραφία βουλιμική σε μια υδροκεφαλική Διδακτική της Ιστορίας, Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη», π. Θέματα Ιστορίας της Εκπαίδευσης, τχ. 19-20 (Δεκ. 2020), σ. 444-454 572